

Welke samenleving wensen wij?

Nu de oude systemen afbrokkelen en we veel nieuwe maatregelen genomen zien worden met geld, is het tijd ons bewustzijn te vergroten over wat geld is, wat geld doet en hoe het anders kan. Dit is hét moment om onszelf de vraag te stellen wat voor samenleving we wensen en hoe geld daar dienstbaar aan te maken. Maatschappelijke dialoog hierover is een logische eerste stap. Doe je mee? De hashtag #AllUnited is hiervoor beschikbaar.

TEKST HEIDI LEENAARTS

Hoe zou onze samenleving eruit zien als je geld even wegdenkt. Corona bracht ons in de situatie dat velen van ons thuis moesten blijven. Want dat is dan het beste wat we kunnen doen. Maar dat geldt niet voor iedereen. De vitale functies moeten doorgaan, dus daar zijn de mensen volop aan het werk. Zorg, voedsel, drinkwater, noem maar op. Deze mensen zorgen dus voor degenen die thuis blijven.

Waarom betekent de corona-crisis ook een economische crisis?

Als we in staat zouden zijn de samenwerking tussen mensen (en bedrijven) te organiseren zonder geld, dan zouden we precies hetzelfde doen als we nu doen. Een zo groot mogelijk deel zou thuis blijven en de rest zou zorgen voor de primaire behoeften van het geheel. Maar met één verschil: in

de denkbeeldige wereld zonder geld zouden we geen economisch probleem hebben. We zouden slechts zien dat we ons gezamenlijke gedrag tijdelijk afstemmen op een nieuwe en heftige werkelijkheid. De reden dat we het in economische zin niet als een probleem zouden ervaren, is omdat de vitale functies gewoon doorgaan. Niemand zou economisch tekortkomen. Mensen in de vitale functies doen hun werk en op die manier zorgen zij dat het voor de anderen mogelijk is thuis te blijven (want de thuisblijvers leveren daarmee hun beste bijdrage aan het geheel).

In de denkbeeldige wereld zonder geld zouden we dus precies hetzelfde doen als in de werkelijke wereld. Maar in onze werkelijke wereld is er wél een economisch probleem. Hoe kan dat?

Het is goed te weten dat er in de historie van de mens hele economieën geweest zijn zonder geld. Tegenwoordig denken we vaak dat geld en economie vrijwel hetzelfde zijn, maar dat is niet zo. Economie wil zeggen dat mensen zich organiseren en samenwerken op zo'n manier dat in ieders behoeften en wensen wordt voorzien (als het goed is). Toen mensen in stammen woonden waar iedereen elkaar kende, waren dat ook al georganiseerde samenlevingen. Doordat de mensen elkaar kenden en elkaar aanspraken op hun verantwoordelijkheid, kon zo'n gemeenschap prima functioneren zonder geld. Geld

**"IN EEN DENKBEELDIGE WERELD
ZONDER GELD Zouden WE GEEN
ECONOMISCH PROBLEEM HEBBEN"**

werd vooral gebruikt voor het ruilen tussen stammen (want dan kende je elkaar minder goed).

Werkelijk sámen leven, we zijn het niet verleerd

Heel interessant is dat we in de corona-crisistijd veel voorbeelden zien van samenwerkingen waar geen geld aan te pas komt. Zoals taxichauffeurs die zorgpersoneel gratis vervoeren. En horecabedrijven die overgebleven voedsel weggeven. Onze instincten om werkelijk sámen te leven, doen het blijkbaar nog goed. Overal zien we voorbeelden dat geld zeker niet de enige drijfveer is die mensen ertoe beweegt wat voor elkaar te doen. Sterker nog, intrinsieke drijfveren zetten aan tot enorme creativiteit, innovatie en waardecreatie. Desalniettemin is onze samenleving nog overwegend gebaseerd op geld. Geld is een ruilmiddel (althans dat zou het moeten zijn). Een middel om op grote schaal samen te kunnen werken. Maar doel en middel zijn verstrengeld geraakt. Geld werd steeds vaker een doel op zich. In uitvergroete vorm zien we dat terug in de enorme hoeveelheden geld die omgaan in de speculatieve markten. Daar is geld geen ruilmiddel meer, maar een speculatiemiddel. Een manier om met geld nog meer geld te verdienen.

Maar ook op kleinere schaal en dichtbij zien we dat geld vaak dominant is. Het is onze mindset gaan overheersen: we laten (of lieten) ons grotendeels leiden door geld. Dáár zit de verklaring waarom onze samenleving een economisch probleem heeft wanneer we tijdelijk – en met een duidelijke reden – afzien van horecabezoek etc. In onze mindset heeft de overtuiging postgevat dat als iemand geen geld verdient, hij of zij het dan ook niet verdient om in z'n levensonderhoud te voorzien. Als dát het uitgangspunt is van een samenleving, dan is het volkomen logisch dat mensen (en bedrijven) in paniek raken wanneer ze tijdelijk niet in staat zijn geld te verdienen. Wanneer dat op grote schaal gebeurt, zoals nu, dan mondt dat uit in een economische crisis. We voorzien dan een toekomst waarin heel veel mensen en bedrijven niet in staat zijn te verkrijgen wat ze nodig hebben om te functioneren. Met enorme consequenties zoals faillissementen, armoede, werkloosheid, leegstand, stress, polarisatie etc. Dat is opvallend, omdat we hierboven zagen dat als we geld buiten beschouwing laten, er voor niemand een tekort zou zijn. Nu niet en ook niet in de toekomst. In de ingebeelde samenleving zonder geld, zou de periode na de coronacrisis economisch heel soepel verlopen: iedereen zou gewoon weer opstarten en gebruik maken van elkaars diensten. De economie zou moeiteloos vanuit een tijdelijke 'laagstand' weer meer toeren gaan draaien (in de zin van meer economische uitwisseling tussen mensen en bedrijven). In economische zin zou er niets aan de hand zijn, behalve dat onze onderlinge uitwisselingen tijdelijk op een wat lager pitje hebben gestaan doordat veel mensen tijdens de corona-crisis inactief waren. Dat is niet erg, want in de periode van de verminderde economische bedrijvigheid was er tijdelijk ook geen vraag naar uitgaansmogelijkheden etc.

HEIDI LEENAARTS:
 “GELD HEBBEN WE IN
 WEZEN NIET NODIG.”

Only after the last tree has been cut down
Only after the last river has been poisoned
Only after the last fish has been caught
Only then will you find that money
cannot be eaten

An old Cree Indian saying

Wat kan onze beschaving aan?

Kunnen we het zonder geld? Hoe mooi zou dat zijn! Maar ik weet niet of we als mensheid en beschaving daar al ver genoeg voor ontwikkeld zijn. Zolang een samenleving zonder geld nog niet haalbaar is, zullen we het mét geld moeten stellen. En daar zijn goede mogelijkheden voor, zoals 'circulair geld'. Kort gezegd is circulair geld een 'tussenvorm'; een veel dienstbaarder soort geld dan de euro. Een vorm van geld waarbij de onderlinge economische uitwisseling nog steeds in geld wordt uitgedrukt, maar waarbij het geld echt een ruilmiddel is. Zonder rente, speculatie en groeidwang. Zonder commerciële banken die het geld creëren en die aandeelhouderswinst willen behalen met het gecreëerde geld. En ook zonder speculatieve markten die dreigen om te vallen zodra de economie het – om welke reden dan ook – even wat rustiger aandoet. Circulair geld is geld ván de gemeenschap, dienstbaar áán de gemeenschap.

Arm door geld

Wat we uit bovenstaande kunnen leren, is dat het 'gewone' geld het als ruilmiddel (of smeermiddel) lang niet altijd zo goed doet als we denken. STRO heeft ooit een boekje geschreven met de titel 'Arm door geld'. Dat is precies wat er in onze

euro-economie ten tijde van een economische crisis gebeurt: mensen leven in armoede, bedrijven gaan failliet, en dat is niet te wijten aan een reëel tekort, maar uitsluitend aan een tekort aan circulerend geld in de samenleving. Door het tekort aan circulerend geld hapert de economische uitwisseling tussen mensen en bedrijven en dat heeft hele echte en pijnlijke gevolgen. Zoals armoede en daling van welvaart en welzijn.

We hebben geen geld nodig, we hebben elkaar nodig

Kort gezegd: geld vervult een belangrijke functie in onze verstaand georganiseerde en wereldwijd verbonden economie en samenleving. Maar geld doet dat helaas lang niet altijd optimaal. Zo'n periode zit er nu ook weer aan te komen. Hopelijk trekken we (blijvend) lessen uit de corona-crisis en realiseren we ons dat we in essentie niets anders nodig hebben dan elkaar en de natuur om een waardevol, rijk en vervullend leven te leiden. Geld hebben we in wezen niet nodig. Wel kan het zeker handig zijn om (onder andere) gebruik te maken van het middel geld, maar dan moet dat geld wel dienend zijn aan de samenleving (en niet omgekeerd).

Nu de oude systemen afbrokkelen en we veel nieuwe maatregelen genomen zien worden met geld, is het tijd ons bewust zijn te vergroten over wat geld is en wat geld doet. En hoe het anders kan. Dit is hét moment om onszelf de vraag te stellen wat voor samenleving we wensen en hoe geld daar dienstbaar aan te maken. Maatschappelijke dialoog hierover is een logische eerste stap. Iedereen die wil kan dat oppakken. Doe je mee? De hashtag #AllUnited is daarvoor beschikbaar. ■

Heidi Leenaarts, initiatiefnemer en directeur coöperatie United Economy, www.unitedeconomy.nl

**“CIRCULAIR GELD IS GELD VÁN
DE GEMEENSCHAP, DIENSTBAAR
ÁÁN DE GEMEENSCHAP”**